

Elinvoima- ja hyvinvointilautakunta

Päätöspäivämäärä 10.06.2026

Lahden kaupunki, Elinvoima- ja hyvinvointilautakunta, 10.06.2026

Valtuustoaloite: Perustulokokeilu Lahden työllisyysalueelle

1631/00.01.01.03/2026

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

työllisyysjohtaja Taisto Tuominen, puh. 044 482 6976

yksikön päällikkö Maarit Ahomäki, puh. 044 483 0087

yksikön päällikkö Kirsi Burke, puh. 044 483 0231

Päätös

Esittelijä

elinvoimajohtaja Laavi Elina

Päätösehdotus

Elinvoima- ja hyvinvointilautakunta päättää antaa vastauksenaan valtuustoaloitteeseen perusteluosassa esitetyn.

Perusteluosa

Vasemmistoliiton valtuustoryhmä ym. allekirjoittajat 16.3.2026 jättivät valtuustoaloitteen perustulokokeilusta Lahden työllisyysalueelle.

”Lahden työllisyystilanne on hälyttävä, eikä vanhat keinot pure. Lahti on alueena sopiva strukturoidulle perustulokokeilulle, jolla selvitetään perustulon vaikutusta eri ikäisille ja erilaisia ammattiryhmiä edustavien työttömien työnhakijoiden kohdalla. Perustulokokeilussa tutkittaisiin verrokkiryhmän avulla perustulon vaikutusta yksilön hyvinvointiin, työllisyyteen, tuloihin, yhteiskunnalle tuottamaan panokseen ja yritystoiminnan kasvuun.

Nykyinen työttömyysturvamalli ei aktivoi työttömiä toivotulla tavalla, vaan passivoi epätyyppillistä työstä ja yrittäjyydestä työllistyviä, kun etuuden epäämistä pelätään. Perustulo mahdollistaisi erityisesti tälle ryhmälle aktiivisen työnhaun. Nykyinen työttömyysturvalaki ja sen tiukka tulkinta luovat esteitä työttömän työnhakijan työllistymiselle yhdistämällä yritystoimintaa ja palkkatyötä. Laki ja sen tulkinta saattavat jopa pakottaa lopettamaan orastavan yritystoiminnan palkkatyön päättyessä. Perustulokokeilulla voitaisiin selvittää, parantaisiko perustulo työllistymisen ja taloudellisen toimeliaisuuden lisääntymistä kontrolliin perustuvaa työttömyysturvamallia paremmin.

Me allekirjoittaneet ehdotamme, että Lahden kaupunki edistäisi kokeilulakia, joka mahdollistaisi esimerkiksi kolmivuotisen perustulokokeilun, josta tehtäisiin huolellinen arviointi verrokkiryhmän avulla.

Lähteitä ja luettavaa:

Suomen perustulokokeilun arviointi, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:15 [<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/7127f99c-1452-4ba0-aa855963edo82fca>]

Irlannin taiteilijoiden perustulokokeilun arvioinnit:

<https://www.gov.ie/en/department-of-culture-communications-and-sport/publications/basic-income-for-the-arts-pilot-scheme-reports/>

Skotlannin selvitys perustulomalleista: <https://whatworksscotland.ac.uk/wp-content/uploads/2018/10/WhatWorksScotlandBasicIncomeScopingReview1210FINA L.pdf>

Vastaus valtuustoaloitteeseen:

Vastausluonnos on lähetetty valtuustoaloitteen tekijöille sähköpostilla 28.5.2026.

Valtuustoaloitteessa esitetään, että Lahden työllisyysalueella tulisi selvittää ja mahdollisesti käynnistää alueellinen perustulokokeilu työllisyyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Aloitteen tavoitteita ja toteuttamiskelpoisuutta on arvioitu suhteessa käytettävissä olevaan tutkimusnäyttöön, kansallisiin ja kansainvälisiin kokeilukokemuksiin sekä Lahden työllisyysalueen työllisyystilanteeseen ja käytössä oleviin työllisyyspalveluihin.

Kansalliset ja kansainväliset kokemukset perustulokokeiluista

Perustulo herättää ymmärrettävästi paljon kiinnostusta. Ajatus taloudellisesta turvasta, joka antaa ihmiselle tilaa rakentaa omaa polkuaan työhön ja osallisuuteen, on inhimillisesti vahva ja poliittisesti houkutteleva.

Meillä on olemassa vahva tietopohja perustulon vaikutuksista aiempien kokeilujen tuloksissa. Suomessa toteutettiin vuosina 2017–2018 valtakunnallinen perustulokokeilu, jota on arvioitu laajasti ja riippumattomasti. Kokeilun keskeinen johtopäätös oli, että perustulolla ei ollut merkittäviä työllisyyttä parantavia vaikutuksia kokeiluryhmätasolla. Sen sijaan kokeilulla havaittiin selvästi myönteisiä vaikutuksia osallistujien psyykkiseen hyvinvointiin, koettuun taloudelliseen turvallisuuteen, luottamukseen viranomaisiin sekä koettuun byrokraatiaan.

Sosiaalipolitiikan professori Olli Kangas on tutkimuksissaan avannut kokeilun tuloksia. Suomen kokeilu osoitti joitakin työllisyysvaikutuksia, jotka eivät tosin olleet kokonaisuudessaan tilastollisesti merkittäviä. Vaikutukset olivat suurempia toisena kokeiluvuotena, jolloin Juha Sipilän hallituksen aktiivimalli oli voimassa. Aktiivimallin katsottiin vaikuttaneen tuloksiin, koska ennen aktiivimallin voimaantuloa, eli ensimmäisenä kokeiluvuonna, työllisyysvaikutusta ei koeryhmällä havaittu. Kokeilun perusteella työllistymiskannustimien parantaminen, vastikkeettomuus ja byrokratian purkamisen näyttäisi olevan hyvin rajallisesti toimiva keino työllisyyden edistämiseen.

Kansainvälisissä perustulokokeiluissa työllisyysvaikutukset ovat jääneet kokonaisuutena vähäisiksi, pääosin neutraaleiksi tai paikoin lievästi myönteisiksi. Lähimpänä Suomen kokeilua ovat olleet Kanadassa 1970-luvulla ja Alankomaissa lähes Suomen kokeilun kanssa yhtä aikaa toteutetut kokeilut.

Kanadassa 1970-luvulla toteutetussa Manitoban Mincome kokeilussa vastikkeeton tai heikosti ehtosidonnainen tulotuki ei lisännyt merkittävästi työttömyyttä tai työllisyyttä. Työnteon määrä väheni vähäisesti ja muutokset liittyivät pääosin väliaikaisiin elämäntilanteisiin, kuten lastenhoitoon ja opintoihin.

Alankomaiden kunnallisissa kokeiluissa sosiaaliturvan ehtojen keventämisellä ei saavutettu merkittäviä työllisyyden lisäyksiä, mutta myöskään kielteisiä vaikutuksia työllistymiseen ei havaittu. Joissakin ryhmissä havaittiin lieviä myönteisiä vaikutuksia työmarkkinoille hakeutumiseen silloin, kun etuuksien ja ansiotulojen yhteensovittamista joustavoitettiin.

Suomen kokeiluun liittyvän tutkimustiedon ja kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella perustulo ei yksin ratkaise työmarkkinoiden rakenteellisia haasteita, kuten osaamisvajeita tai työn ja tekijöiden kohtaanto-ongelmia, jotka Lahdessakin ovat työttömyyden perustekijöitä.

Tausta ja perusteet

Valtuustoaloitteessa on esitetty, että Lahden kaupungin tulisi edistää alueellista perustulokokeilua. Aloitetta on arvioitu kokonaisuutena lainsäädännön, kuntien toimivallan, perustuslain asettamien reunaehtojen sekä kaupungin taloudellisen ja toiminnallisen vastuun näkökulmasta.

Sosiaaliturvan etuusjärjestelmä, mukaan lukien perustuloa vastaavat etuudet, kuuluu valtakunnallisen lainsäädännön piiriin. Kunnalla ei ole toimivaltaa luoda tai muuttaa sosiaaliturvaetuuksia itsenäisesti. Alueellinen perustulokokeilu edellyttäisi erillistä kokeilulakia, poikkeuksia voimassa olevaan sosiaaliturvalainsäädäntöön,

perustuslakivaliokunnan käsittelyä sekä valtion rahoituspäätöksiä. Lisäksi alueellinen rajausta herättää merkittäviä perusoikeudellisia kysymyksiä, erityisesti perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen näkökulmasta.

Vaikka hallitusohjelmakirjaus ei ole muodollinen oikeudellinen edellytys lainsäädäntötyölle, käytännössä näin laajaa ja perusoikeuksien kannalta herkkää sosiaaliturvakokeilua ei ole realistista käynnistää ilman valtioneuvoston selkeää poliittista sitoutumista. Hallitusohjelma ohjaa sosiaali- ja työllisyyspoliittista lainsäädäntöä, rahoitusta ja virkamiesvalmistelua, ja vastaavan kokeilun käynnistäminen ilman ohjelmatasoista linjausta olisi poikkeuksellista ja poliittisesti riskialtista.

Aiemmistä perustulokokeiluista saatu tutkimusnäyttö osoittaa, että perustulolla on ollut myönteisiä hyvinvointivaikutuksia, mutta sen työllisyysvaikutukset ovat jääneet vähäisiksi. Kokeilu ei ole merkittävästi lyhentänyt työttömyyden kestoja tai vähentänyt pitkäaikaistyöttömyyttä. Lahden kaupungin näkökulmasta tämä on merkittävää, sillä kaupungilla on jo ennestään huomattava vastuu työttömyydestä aiheutuvista kustannuksista. Alueellinen perustulokokeilu toisi kaupungille uusia taloudellisia riskejä ilman riittävää näyttöä kustannuksia hillitsevistä vaikutuksista. Aloite ei olisi toteutettavissa nykyisten määrärahojen puitteissa.

Edellä esitetyn perusteella arvioidaan, että alueellista perustulokokeilua ei ole realistista käynnistää Lahden kaupungin aloitteesta nykyisessä tilanteessa. Kaupungilla ei ole toimivaltaa toteuttaa kokeilua itsenäisesti, eikä kokeilua voida käytännössä edistää toteutusvaiheeseen ilman hallitusohjelmatasoista linjausta ja valtioneuvoston sitoutumista. Tämän takia erillistä vaikutusten ennakoarviointia ei ole toteutettu. Tarkoituksenmukaisempaa on hyödyntää perustulokokeiluista saatuja oppeja työllisyyspalvelujen ja kohdennettujen, määräaikaisten tukimallien kehittämisessä voimassa olevan lainsäädännön puitteissa sekä seurata ja tarvittaessa osallistua tulevaan valtakunnalliseen keskusteluun ja valmisteluun.

Arvio alueellisesta perustulokokeilusta Lahden työllisyysalueella

Edellä kuvattuun kansalliseen ja kansainväliseen näyttöön perustuen valtuustoaloitteessa esitetty alueellinen perustulokokeilu ei sellaisenaan olisi vaikuttavin keino työllisyyden edistämiseksi Lahden seudulla, eikä hallinnollisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukainen ilman valtakunnallista lainsäädäntö- ja rahoituskehystä. Tutkimusten perusteella työttömyyden ja heikon työmarkkina-aseman taustalla olevat haasteet liittyvät useimmiten osaamiseen, työkykyyn, terveydellisiin tekijöihin sekä työmarkkinoiden rakenteisiin, eivät ensisijaisesti etuusjärjestelmän muotoon.

Aiemman tutkimusnäytön perusteella alueellinen perustulokokeilu ei todennäköisesti lyhennä työttömyyden kestoa tai vähennä pitkäaikaistyöttömyyttä siinä määrin, että se pienentäisi Lahden kaupungin työttömyysturvan rahoitusvastuuta, vaan se voisi jopa lisätä kaupungin kokonaiskustannuksia uuden etuusmenon tullessa nykyisten työttömyydestä aiheutuvien kustannusten päälle.

Lahden työttömyys on luonteeltaan pääosin rakenteellista ja painottuu pitkäaikaistyöttömiin, ikääntyneisiin, vailla ammatillista tutkintoa oleviin sekä työkykyhaasteita kokeviin ryhmiin, joiden työllistymisen esteet liittyvät ensisijaisesti osaamiseen, työkykyyn ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin, eikä etuusjärjestelmän kannustimiin tai hallinnollisiin prosesseihin. Aiempi tutkimusnäyttö osoittaa, että perustulokokeilu ei ole merkittävästi lisännyt työllistymiseen tähtäävää aktiivisuutta juuri näissä ryhmissä, eikä vähentänyt pitkäaikaistyöttömyyttä, minkä vuoksi alueellinen perustulokokeilu kohdistuisi Lahdessa työttömyyden rakenteelliseen ytimeen nähden väärään ongelmaan, eikä tarjoaisi vaikuttavaa ratkaisua kaupungin keskeisiin työllisyys- ja kustannushaasteisiin.

Lahden kaupungin työttömyysturvan rahoitusvastuu kohdistuu selvästi pitkittyneeseen ja rakenteelliseen työttömyyteen, mikä ilmenee rahoituksen

jakaumasta: työmarkkinatuen osuus on 22,0 milj. euroa eli 88,4 % kaikista kaupungin rahoittamista työttömyysturvamenoista (yhteensä 24,9 milj. euroa). Peruspäivärahan osuus on vain 0,7 milj. euroa (2,9 %) ja ansiopäivärahan perusosan osuus 2,2 milj. euroa (8,8 %). Rahoitusrakenne osoittaa, että kustannuspaine syntyy pääosin henkilöistä, joiden työttömyys on pitkäkestoista ja jotka eivät ole työmarkkinoiden piirissä ansiosidonnaisen turvan kautta. Kaupungin taloudellinen riski liittyy ensisijaisesti pitkäaikaistyöttömyyden määrään ja kestoon, joihin alueellisella perustulokokeilulla ei aiemman tutkimusnäytön perusteella ole ollut riittävää vaikuttavuutta.

Alueellinen perustulokokeilu todennäköisesti vahvistaisi kokeiluun osallistuvien subjektiivista osallisuuden, turvallisuuden ja toimijuuden kokemusta parantamalla taloudellista ennakoitavuutta ja vähentämällä arjen epävarmuutta, mikä voi lisätä osallistumista vapaaehtoistoimintaan, yhteisölliseen toimintaan ja oman elämäntilanteen hallintaan; Lahden työttömyyden rakenteen näkökulmasta tällainen osallisuus kuitenkin kanavoituu pääosin työmarkkinoiden ulkopuoliseen osallistumiseen, eikä tutkimusnäyttö tue oletusta siitä, että perustulo lisäisi merkittävästi työmarkkinaosallisuutta tai työllistymiseen johtavaa aktiivisuutta, minkä vuoksi osallisuusvaikutus jäisi kaupungin keskeisten työllisyys- ja elinvoimatavoitteiden kannalta rajalliseksi.

Kaupunki hyödyntää perustulokokeiluista saatuja kansallisia ja kansainvälisiä oppeja ensisijaisesti työllisyyspalvelujen kehittämisessä siten, että palvelujen asiakaslähtöisyys ja ennakoitavuus vahvistuvat, taloudellista epävarmuutta vähennetään määräaikaisilla ja kohdennetuilla ratkaisuilla ja työllistymistä tuetaan vaikuttavimmin yhdistämällä taloudellinen turva, osaamisen kehittäminen, työkyvyn tuki ja tiivis työnantajayhteistyö.

Lahden kaupungin hallintosäännön (nro 2026/10) Elinvoiman palvelualueetta koskevien erillisääntöjen 3 §:n mukaan elinvoima- ja hyvinvointilautakunta vastaa

mm. työllisyyspalveluista, hyvinvoinnin kehittämisestä sekä terveyden edistämisestä ja osallisuudesta. Elinvoima- ja hyvinvointilautakunta toteaa, että alueellista perustulokokeilua ei ole realistista käynnistää Lahden kaupungin aloitteesta ilman valtion sitoutumista. Lahden kaupungilla ei ole mahdollista toteuttaa alueellista perustulokokeilua itsenäisesti, koska kokeilu edellyttäisi erillistä lainsäädäntöä, poikkeuksia valtakunnalliseen sosiaaliturvajärjestelmään, perustuslakivaliokunnan käsittelyä sekä valtion rahoituspäätöksiä.

Lahden kaupunki hyödyntää aiemmista perustulokokeiluista saatuja kokemuksia työllisyyspalvelujen sekä kohdennettujen ja määräaikaisten tukimallien kehittämisessä voimassa olevan lainsäädännön puitteissa.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Lautakunta: kh

Kh: kv

Kv: -